

TOM HENKS

NASTANAK JOŠ JEDNOG HOLIVUDSKOG REMEK-DELA

Autor stripova **R. Sikorjak**

Preveo
Nikola Pajvančić

Laguna

Naslov originala

Tom Hanks

THE MAKING OF ANOTHER MAJOR MOTION PICTURE
MASTERPIECE

Copyright © 2023 by Clavius Base, Inc.

Comic Book illustrations © by R. Sikoryak

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Svim glumcima u podeli
i svim članovima ekipe*

Tu ćete čuti za dela svirepa
Neprirodna, krvava za slučaj
Sudbine, za umorstva slučajna
[...] i na kraju svega toga, još
o planovima tajnim što padoše...

Horacio,
okupljenima

Pohitajmo da čujemo i odabrane sve
Da pozovemo nek čuju, na skup

Fortinbras,
neposredno zatim

Hamlet,
PETI ČIN, SCENA DRUGA *

* Prevod Živojina Simića i Sime Pandurovića; Vilijam Šekspir, Četiri tragedije, Laguna, Beograd, 2012. (Prim. prev.)

SADRŽAJ

1. Pozadina filmske priče	13
2. Predložak	26
3. U paklu razvoja projekta	91
4. Pretprodukcija	155
5. Kasting	189
6. Snimanje	257
7. Postprodukcija	411

**NASTANAK
JOŠ JEDNOG
HOLIVUDSKOG
REMEK-DELA**

1. POZADINA FILMSKE PRIČE

Pre nešto više od pet godina stigla mi je glasovna poruka od izvesne Al Maktir – što mi je zazvučalo kao *Amik Tir* – sa pozivnog broja 310. Ta otresita žena zamolila me je da je pozovem u vezi s mojom knjižicom memoarske prirode, pod naslovom *Stepenice za silazak ka nebu*, o godinama koje sam osamdesetih proveo kao šanker u malom podzemnom klubu sa živom svirkom. U to doba sam takođe, kao, bio i novinar-frilenser u Pitsburgu i okolini. I pisao sam filmske kritike. Danas predajem kreativno pisanje, opštu književnost i studije filma na Umetničkom koledžu Maunt Čizholm u brdima Montane. Do Bozmana se stiže putem kroz čudesne ali i surove predele. Stiže mi veoma malo glasovnih poruka iz Los Anđelesa.

„Moj šef je pročitao vaše memoare“, rekla mi je gospođa Maktir. „Kaže da pišete kao što on razmišlja.“

„Vaš šef je sjajan“, odgovorio sam joj, pa sam upitao: „A ko je on?“ Kada mi je rekla da radi za Bila Džonsona, i da mi se javila na drugom mobilnom, pošto vozi od kuće u Santa Moniki na posao u zgradi *Kapitol rekordsa* u Holivudu, na sastanak sa njim, zaurlao sam: „Vi radite za *Bi-Bi-Bi-Bila DŽONSONA*? Filmskog režisera? Dokažite.“

Nekoliko dana kasnije bio sam na vezi sa Bi-Bi-Bilom Džonsonom lično, i razgovarali smo o njegovom poslu, koji spada u predmete mojih predavanja. Kada sam mu rekao da sam odgledao čitavu njegovu filmografiju, optužio me je da ga farbam. Kada sam nabrojao mnoge važne trenutke iz njegovih filmova, rekao mi je da zavežem već jednom. U to doba je „piskarao“ scenario o muzici u godinama prekretnice – na prelasku sa šezdesetih na sedamdesete – kada su bendovi evoluirali od istovetne odeće i trominutnih pesama za AM radio ka improvizacijama koje zauzimaju čitavu stranu ploče i *Džimi Hendriks eksprijensu*. Priče iz moje knjige bile su pune veoma ličnih detalja. Iako je moje doba bilo dvadeset godina posle onoga o čemu je on „piskarao“ – u našem klubu su nastupali nepoznati džez bendovi i kaver grupe *Dipeš moda* – ono što se dešava u klubovima sa živom svirkom bezvremeno je i univerzalno. Tuče, droga, ozbiljna ljubav i zabavan seks, zabavna ljubav, ozbiljan seks, smeh i vriska, koga će pustiti da uđe a koga neće – čitava urnebesna scena izgovorenih i podrazumevanih procedura – to su bili ljudski postupci koje je želeo da prikaže. Ponudio mi je novac za moju knjigu – neekskluzivna prava na moju priču, što je značilo da i dalje mogu da prodam *ekskluzivna* prava ako dobijem ponudu. Hoće to malo sutra. Svejedno, više sam zaradio tako što sam mu prodao prava na svoju knjigu nego što sam zaradio od njene prodaje.

Bil je snimio *Džepne rakete*, ali je ostao u kontaktu sa mnom putem brojnih telefonskih razgovora i otkucanih pisama – poslanica na večito promenljive teme, njegove Teme trenutka. Neizbežnost rata. Da li je džez nalik na matematiku? Ukusi ledenog jogurta, sa kojim prelivima? Ja sam mu odgovore pisao penkalom – pišaće mašine? stvarno? – zato što u čudaštvu mogu sa svakim da se nosim.

Stiglo mi je njegovo pismo, na jednoj jedinoj stranici, na kojoj je bilo otkucano samo sledeće:

Koje filmove mrziš – sa kojih bi izašao? Zašto?

Bil

Smesta sam mu odgovorio.

Ne postoji nijedan film koji mrzim. Filmove je previše teško snimiti da bi budili mržnju, čak i kad su loši. Ako film nije sjajan, samo sačekam kraj. Uskoro će se završiti. Izlazak sa filma je greh.

Slutim da je Američkoj pošti trebalo dva dana da isporuči moj odgovor, i da je protekao još dan pre nego što je stigao pred Bila, zato što me je tri dana kasnije pozvala Al Maktir. Njen šef je želeo da „dođem tamo dole, odmah“ i da ga gledam kako snima film. Bližio se raspust, a ja nikada nisam bio u Atlanti, i filmski režiser me je pozvao da posmatram snimanje filma. Otputovao sam u Solt Lejk Siti, gde sam predsedao na drugi let.

„Rekao si nešto što sam ja oduvek mislio“, kazao mi je Bil kada sam stigao na set *Džepnih raketa*, negde u beskrajnim predgrađima od kojih se sastoji Atlanta. „Naravno, neki filmovi ne funkcionišu. Neki ne uspevaju u svojim namerama. Ali svako ko kaže da *mrzi* neki film ponaša se prema dobrovoljno podeljenom ljudskom iskustvu kao prema napornom noćnom letu sa losanđeleskog aerodroma. Poletanje je kasnilo satima, turbulencija je tolika da su se i stjuardese uplašile, tip preko puta vas povraća, hranu ne mogu da služe a cirke je nestalo, sedite pored beba blizanaica koje muče grčevi, i slećete prekasno da stignete na sastanak u gradu. *To* možete da mrzite. Ali mržnja prema nekom filmu maši čitavu poentu. Da li bi rekao da mrziš sedmi rođendan sestričine svoje devojke ili bejzbol utakmicu koja je trajala jedanaest ininga i završila rezultatom 1 : 0? Ozbiljno mrziš tortu i dugačku utakmicu? Mržnju treba čuvati za fašizam i bareni brokoli kad se ohladi. Najgore što bilo ko – a posebno *mi koji idemo Fontejn*^{*} – u

^{*} „Fontejn“ se odnosi na holivudsku Aveniju Fontejn. Bet Dejvis su jednom pitali za savet glumcima koji žele da uspeju u Holivudu. Rekla je: „Idite Fontejn“, što je značilo suprotno u odnosu na Bulevar sumraka, Santa Moniku ili Aveniju Frenklin.

životu treba da kažemo o tuđem filmu jeste: *Pa, nije bio za mene, ali, zapravo, mislim da je sasvim okej*. Pohvali film kao od bede, ali nikada, nikada nemoj da kažeš da *mrziš* neki film. Svako ko u mojoj blizini upotrebi tu reč za mene je *gotov*. Završio je svoje. Naravno, ja sam napisao i režirao *Albatrosa*, pa sam možda malčice osetljiv.“

Na setu *Džepnih raketa* zadržao sam se deset dana a tog leta sam otišao i u Holivud, da malo pratim zamornu postprodukciju filma. Snimanje filma je složeno, ume da izludi, povremeno je to krajnje tehnički postupak a povremeno neuhvatljivo i nalik na čaroliju, sredom je sporo kao puž, dok u petak čeka smrtonosni rok. Zamislite mlazni avion čije je finansiranje blokirao Kongres a koji su osmislili pesnici, koji sklapaju muzičari, a sve to nadziru direktori s tek završenom poslovnom školom, i kojim će pilotirati oduševljeni amateri koji pate od manjka pažnje. Kakvi su izgledi da će se takav avion vinuti u visine? Eto to vam je snimanje filma, bar kako sam ga ja doživeo u *Studiju Tvor*.

Nisam bio na lokaciji za veći deo snimanja *Podruma punog zvuka** – filma koji je kasnije nastao na osnovu nekih delova moje knjižice. Ko mi je kriv. Bil mi je opet propisno platio kada je snimanje filma počelo, pa još kada se film pojavio u distribuciji – on je velikodušan čovek. Prisustvovao sam premijeri na filmskom festivalu Teluride, i on ga je tada opisao kao „naš film“. U januaru sam iznajmio smoking i sedeo pozadi za stolom na dodeli nagrade Zlatni globus (u hotelu *Beverli Hilton* Merva Grifina, što je sušta suština holivudskog prijema). Kada me kolege pitaju o vikendu provedenom u Zemlji bajki, kažem im da sam se u hotel vratio u pet ujutru, prilično pripit, da su me tu ostavile Al Maktir i niko drugi nego Vila Saks – tj. Kasandra Rampart – u svom kadalaku eskalejd, koji je vozio šofer. To iskustvo nisam umeo da drugačije sažmem na način na koji bi oni shvatili. Vila *Seks*? Nema šanse! To bih dokazao pokazujući fotografiju koju je objavila na

* Žestok, neočekivani hit iz doba pre korone. Solidne cifre širom sveta – uprkos tome što u Kini nije imao gledalaca. Te nominacije i spominjanje u AMPAS-u bili su melem za ego. Ništa nije osvojio, ali svejedno...

Fejsbuku – eto mene, sa Al Maktir, kako se kezim u društvu jedne od najlepših žena na svetu i njenog namagrođenog telohranitelja.

Korona je politički podelila našu zemlju na pristalice i protivnike maski, a ja sam morao da pređem na onlajn predavanja. Onda je došlo do raskola na protivnike i pobornike vakcina. Kada me je Al Maktir pozvala da se pridružim njoj, Bilu i njegovoj veseloj družini i pogledam njegov sledeći film *u punom trajanju*, mislio sam da snimanje filma nije ni legalno ni moguće. Međutim, njen šef je „imao jednu stvar“ koja će izgleda „dobiti zeleno svetlo“ i biće snimana poštujući „sindikalne protokole“, a ja sam pozvan da se „pridružim ekipi“ od početka finansiranja do završne sinhronizacije.

„Dobićeš identifikacionu značku“, objasnila je. „Bićeš član ekipe i testiraćeš se dvaput nedeljno. Ništa ti nećemo plaćati, ali ćeš se džabe hraniti, a besplatna hotelska soba će biti sasvim okej.“ Al je živopisno dodala: „Bio bi pravi mamlaz da odbiješ.“

Upitao sam Bila Džonsona lično zašto bi dozvolio uljezu poput mene da posmatra ono što se često doživljava kao strogo poverljiv projekat, sa značkama, crvenim svetlima i znacima upozorenja: OVO JE ZATVOREN SET. ZABRANJEN PRISTUP BEZ ODOBRENJA ORGANIZATORA SNIMANJA.

Bil se nasmejao. „To je samo za zastrašivanje civila.“

Jedne noći na lokaciji posle još jednog dugačkog, napornog a ipak prosečnog dana snimanja uz ledeni jogurt „jugo“, Bil mi je rekao: „Novinari – barem oni lenji – uvek pokušavaju da *objasne* kako filmovi nastaju, kao da postoji neka tajna formula koju smo patentirali, ili redosled postupaka, kao plan leta do Meseca i nazad. *Kako ste smislili devojkicu u smeđoj tufnastoj haljini koja ume da tako glasno zviždi? Kada ste prvi put zamislili onaj poslednji, nezaboravni kadar kosova na TV anteni, i gde ste našli dresirane kosove? Zašto je, pitaju, ovaj film uspeo kada je onaj propao? Zašto ste snimili Idemo, ludnica! umesto Muči priča priču?* Tada pogledam na sat i kažem: 'Sto mu gromova! Kasnim na sastanak sa ljudima iz marketinga', i bežim sa intervjuja. Ti ljudi posmatraju polarnu svetlost kao da je unapred osmišljena. Kad bi videli kako

mi filmski siročići radimo svoj posao, umrli bi od dosade i silno bi se razočarali.“

Meni nikada nije bilo dosadno. Razočaranje? Dok se vrzمام na snimanju filma? *Rotkve strugane!**

Na filmskom setu se uvek mogu voditi zanimljivi razgovori, baš kao i u Sedištu produkcije i tokom procesa postprodukcije, zato što se najviše vremena na snimanju filma provodi čekajući. Pitanje *Kako ste uopšte ušli u ovaj svet?* izmamice sate veoma ličnih, krajnje neverovatnih priča, i svaki taj ep zavređuje sopstvenu knjigu.

Kada sam to rekao Al, načeli smo temu pisanja knjige koja će objasniti postupak nastanka filma, kako sam ga lično doživeo. Na projektu ću biti svedok velikoj kreativnosti, trvenjima, površinskoj napetosti i sumanutoj zabavi, i šta ako budem pisao o svemu tome i objavio knjigu? Da li bi njenog šefa ta ideja razbesnela? Da li bi me izbacio sa seta?

„O, Kauboju“, rekla je ona. „A šta ti misliš, zašto si ovde?“

Nadam se da sam sebe izostavio iz narativa; bilo bi samoživivo da o nastanku filma kao što je *Najtšejd: brušenje Vatropada* pišem u prvom licu, kao da opisujem Bitku za Okinavu, tako da se sve vrti oko izveštača („Brinuo sam da će pesak, natopljen krvlju mrtvih marinaca, upasti u pisaću mašinu...“). Mnogo dugujem svima koji su sa mnom razgovarali tokom mnogih meseci dok su oni radili, a ja gledao. Nisu mi pričali samo o tome što rade već i o sebi. Ako se njihova imena pojave – nečija imena se ne pojavljuju – to znači da su videli šta sam napisao pa su ili odobrili ove stranice ili se složili sa promenama koje sam uneo na njihov zahtev. Mnogima od njih vraćao sam se više puta da razjasnim ono što sam mislio da sam video, ono što su mi pričali o sopstvenom putovanju Avenijom Fontejn**.

* Šekspirov Oteló, čin 1, scena 3. Jago Roderigu.

** Dve grupe u ekipi tražile su da se nikako ne spominju u ovoj knjizi: dubleri glumaca, koji se nadaju da će postati glumci i da ih neće zauvek tretirati kao dublere. I lični asistenti, koji služe gornje slojeve ključnih igrača. Njihova anonimnost je svetinja, jer da se njihova imena i opisi posla pojave u javnosti, život bi im se pretvorio u pravi pakao. Dozvolite, međutim, da kažem da sam video koliko mnogo i marljivo rade, i gomile gluposti sa kojima se tako stručno nose. Njih svi vole.

Filmovi traju zauvek. Isto važi i za likove u knjigama. Mešanje to dvoje u ovom delu možda jeste uzaludan posao, jalov napor da se iskopa lažno zlato. Nemojte mrzeti završni proizvod. Pokušajte da ga doživite kao *sasvim okej*.

Džo Šo
MCCA
Maunt Čizholm, Montana

Stranice koje slede zasnovane su na istinitim događajima.
Stvarni likovi i događaji prilagođeni su priči.

JOŠ JEDNA FRANŠIZA

„Šta ne bi valjalo sa još jednom franšizom?“, upitao je Fred Šiler – tj. Podstrekiivač – iz *Agencije Freda Šilera*. Ponovo je doputovao u Albuakerki na večeru sa svojim uglednim klijentom Bilom Džonsonom. Kao i obično, sedeli su u *Los Poblanosu* – jednom od boljih restorana u Albuakerkiju.

Bio je jul 2018. i Bil se spremao da krene na snimanje *Podruma punog zvuka*, za koji je takođe napisao i scenario. Sledeći tradiciju, klijent i agent su se sastali da razgovaraju o onome što će uslediti pošto se sadašnji film završi; daleki pogled u njihovu budućnost koji će pomoći da karijeru nastave uzlaznom putanjom. Nije se pričalo o filmovima koji će se snimiti, već samo o opcijama za buduće poduhvate.

„Franšize ubijaju“, rekao je Bil, na osnovu ličnog iskustva. Pritisak da *Horizont Edena* bude jednako kvalitetan i popularan naslednik *Granice Edena* pa onda *Tame Edena* – koje je sve potpisao sa: „scenario i režija“ – ličio je na borbu za ostanak na političkom položaju. Kada je završio snimanje *Horizonta*, Bil je oslabio dvanaest kila, prestao ujutru da se brije da bi uštedeo na vremenu, pio tri doze suplementa za uspavljivanje svake noći da bi zaspao a poslednje dve nedelje snimanja preživeo je na isparavanjima trostrukih espresa. Bil Džonson, koji je svojevremeno na svojoj

pisačoj mašini smit-koro sterling iz 1939. otkucao ovu rečenicu: SNIMANJE FILMOVA JE NAJZABAVNIJA ZABAVA, nije se uopšte bavljao dok je završavao poslednje poglavlje *Edena*, na šta je potrošio gotovo dve godine svog života.

Za tri decenije bavljenja filmom Bil je – na zavist mnogih – ređao uspehe, sem nekoliko osrednje gledanih i jedne potpune katastrofe.* Bil je sada razvijao sopstveni materijal, odbijao velike budžete kojima bi napunio kovčege i postigao da i Podstrekiivač bude srećniji s njegovih 10 procenata. Pisanje *Podruma punog zvuka* bilo je relativno prijatno, preprodukcija mnogo naporna, a snimanje će biti ko zna kakvo.

Ali pošto su *Džepne rakete* pomogle Bilu da se oporavi od katastrofe *Albatrosa*, Podstrekiivač je uvideo da je filmadžija u vrhunskoj formi, i želeo je da to ostane tako.

„Franšize su postale surovi gospodari. Ja ne želim da radim za surovog gospodara“, rekao je Bil. „Ne volim da *budem* surovi gospodar, sem na sastancima sa marketingom.“

„Publika ima toliko mogućnosti za zabavu“, rekao je Fred uz teleće medaljone (telad se napasala isključivo travom) i organske čičoke. „Potreban im je razlog da kupe bioskopsku kartu. A taj razlog je Bil Džonson. Franšiza sa superherojima je danas važeća valuta, kao što su vesterni bili pedesetih i šezdesetih a akcioni filmovi osamdesetih. Fanovi sa Komik-kona idu da gledaju *sve*.“

„Pa ih onda mrze. Samo pitaj Lasla Šiviskog**.“ Bil se zavalio. „Ja volim antiheroje, heroje s manama, koje nešto muči.“

„*Marvel* bi ti dao sledećeg Tora.“

„Hvala, ali reci im da se tornjaju.“

* Albatros – prikladno ime. (Na engleskom albatros može da znači nešto što izaziva brigu, nešto što opterećuje. Prim. prev.)

** Lasla Šiviskog su zaludenici rastrgli zbog njegovog filma *Kvadrant: Tragač*, četvrtog nastavka sage *Kvadrant*. Bil je mislio da je film ozbiljan i poseban, ali je nešto razbesnelo te fanove, i oni su ispljuvali i Šiviskog i film. Laslo je bio u konkurenciji za nagrade sa *Lunom i Slatkišem*, iste godine kad i Bil za *Pustu zemlju*, ali su obojica izgubila od Lize Poline Tejt, na koju je došao red za njen čudesni *Obilazak*.

„Di-Si bi ti dao bilo šta sa svog spiska.“

„Betmen, Eksmen, Spajderboj, Zeleni Džin, Ledi Kostolomka... Zar ne primećuješ zasićenje?“

„Dajnamo bi ti pred kuću doterao kamion pun para ako pristaneš na neki njihov film iz serije Ultra.“

„Superheroji spasavaju galaksiju i mačiće sa drveća. Dosada.“ Bil je dovršio blu skaj kolu u visokoj čaši s ledom, bez slamke. „Nisam ja protiv žanra, već samo protiv klišeja u njima. Zli gospodari iz drugih galaksija koji govore engleski. Super momci i devojke koji žele da se poljube, ali nikada to ne čine. Čitavi gradovi budu uništeni, ali nikada ne vidimo leševe.“ Bil je mahnuo konobaru i pokazao ka čaši, da zatraži novi blu skaj. „A Pet me pritiska da uradim film, klasičnu priču, momak upoznaje devojku.* Film za nju.“

„Šta nije u redu s tom idejom?“

„Film o tome kako momak upoznaje devojku zavisi od dve stvari. Od devojke, od momka i od toga zašto su jedno drugom potrebni. Tri stvari.“

„Svet čeka novi film Bila Džonsona“, rekao je Podstrekivač.

„Zvaće se *Podrum pun zvuka* i stići će u bioskopske sale za manje-više dvanaest meseci.“

„Budućnost nije dogodine. Budućnost je za tri godine.“

„Razmisliću.“ To je uvek bio Bilov proces. Nabasao bi na neki predložak, od koga bi mu sinula ideja, koju bi onda pretvorio u novo holivudsko remek-delo.

* Dr Patriša Džonson, Bilova ljubav.

2. PREDLOŽAK

1947.

BOB FOLS

Ujutru sedmog jula sunce, savršen krug na golom, vedrom nebu, počinjalo je da peče Loun Bat u Kaliforniji (zvaničan broj stanovnika 5.417 – gradić u Severnoj dolini, nedaleko od glavnog grada Sakramenta, manje od dana vožnje od Ouklanda, ali malo dalje od vavilonskog San Franciska. Na letnjoj jari, dok se temperatura bližila 37. stepenu, po ritmu života i naravi više je ličilo na gradiće u Kansasu, Nebraski ili Ohaju, u Ajovi ili Indijani. Malo je ko od žitelja *izabrao* da živi u Loun Batu; većina je odatle odlazila da se nikada ne vrati. Jeste, to je bilo sedište okruga, ali samo igrom slučaja, zbog lokacije na reci Big Ajron Bend, koja je bila glavna trgovačka saobraćajnica u doba zlatne groznice. Godine 1947. u Loun Batu nije postojala čak ni železnička stanica.*

Kao i većina njegovih vršnjaka, Robi Andersen, koji će peti rođendan proslaviti jedanaestog septembra, pozdravljao je svako jutro, a pogotovo jutro novog vrelog letnjeg dana, kao dvadeset četiri časa punog, bezbrižnog življenja. U vrtić će krenuti posle Praznika rada, ali je već znao slova, i otac mu je objasnio razliku između velikih i malih. Tako da bi sigurno reč *življenje* napisao sa velikim Ž.

* Vozovi su stajali u obližnjem Velsu, ali samo na sporednom koloseku. Najbliža stanica bila je na gotovo sat vremena vožnje, u Čiku.

Znao je da ujutru prvo namesti krevet, odmah pošto ode da piški. Onda bi skinuo pižamu i obukao se pa bi sišao u prizemlje. Njegov otac bi već otišao na posao, dok mu je majka spremala doručak – obično tost, mleko i voće, često šljive ubrane u njihovom dvorištu. Robi je želeo da proba kafu, da otkrije zašto je odrasli stalno piju, ali su mu rekli da je još premali za to. Njegove jutarnje dužnosti bile su da stavi svoje posuđe na pult, da proveri treba li isprazniti kantu za đubre, da dobro prebriše pod ograđenog trema i stepenice koje pozadi vode do šljunkovitog prilaza i, odmah iza njega, one četiri šljive. Pošto bi završio sa obavezama, uzeo bi voštane boje, drvene bojice, bojanke i blokove za crtanje, pa bi legao na ćilim u dnevnoj sobi i izgubio se u crtanju svega što bi mu došlo u misli.

Svako ko bi pogledao Robijeve crteže – njegovu *umetnost*, čak i u tim godinama – video bi prirodan talenat, osećaj za perspektivu, prostor i pokret. U njegovim crtežima bilo je i slobode; bilo je radosti. Dečak je crtao *iz zabave*.

U deset je, najčešće, stavljao crteže i pribor u fioku ormara – *kredenca* – u dnevnoj sobi, i izlazio iz kuće kroz ograđeni trem, pošto je naučio da zadrži vrata s oprugom da se ne zalupe iza njega. Iza šljiva se nalazila kratka živica u kojoj je, od čestog prolaženja, nastao otvor, kroz koji je Robi ulazio u dvorište porodice Berns, koja je takođe posedovala kvartet šljiva; međa je delila mali voćnjak. Njihova kćerka Džil Berns već je napunila šest godina i bila je najbolja drugarica u životu Robija Andersena. Njih dvoje su se igrali gotovo svakoga dana, a ni jednom ni drugom nije smetalo što Džil ima pomalo krivo stopalo. Kad bi došlo vreme ručka, Džil bi išla kod Robija – s tim su se slagali i jedni i drugi roditelji. Onda su se zanimali do užine, u tri, kada su mogli da uključe radio, pošto su išle dečje emisije. U četiri bi se Džil kroz živicu vratila kući.

*

Robijeva majka Lulu Andersen osmislila je taj dnevni raspored zajedno sa gospođom Berns, i mnogo joj je prijao, pošto joj je

omogućavao da se polako pripremi za svoj dugački dan rada, rada i još rada. Jutra su joj bila mirna, za razliku od jutara tolikih njenih drugarica, (još) mladih žena koje su sve imale decu i zaposlene muževe i beskrajni režim održavanja domaćinstva i podizanja dece. Rad, rad, rad i samo *rad*. Neke od tih žena podizale su čudovišta, male đavole, tako da je Lulu zahvaljivala Bogu i ritmičkom metodu na Robiju, pošto je on obavljao kućne poslove i zabavljao se voštanim bojicama, a takođe i na bebi Nori, koju su mučili grčevi, ali će za dva dana napuniti godinu. Činilo se da Nora izrasta u žensku verziju svog zadovoljnog, dobroćudnog starijeg brata. Ko je još u Loun Batu imao dvoje dece koja zadaju toliko malo glavobolja?

Lusil Mejvis Fols su zvali Lulu od prvog dana, kad ju je otac ugledao i urliknuo: „Kakva *lulu* od devojčice!“ sa druge strane prozora u porodilištu. Dvadesetak godina kasnije Lulu Fols je postala Lulu *Andersen*, 18. januara 1942, samo nekoliko nedelja pošto su Japanci bombardovali Perl Harbor a Drugi svetski rat nemilosrdno, napokon, okovao Ameriku. Sve kuće u Kaliforniji noću su bile zamračene zbog *sledjećeg* vazdušnog napada, i to je važilo i za kuće u Loun Batu, za slučaj da neprijateljske bombe zaspnu varošice u Severnoj dolini Kalifornije.

Luluin muž Erni Andersen bio je jedan od njenih pet-šest momaka u srednjoj školi, uprkos tome što je pohađao školu *Sveti Filip Neri* (ona je bila *Jenki* iz srednje škole *Junion* i prezviterijanka). Radio je na benzinskoj pumpi *Leteće A* na uglu Glavne i Grantove ulice, i Lulu je shvatila da je polako počela da se dobrovoljno javlja da tamo odveze porodični ševrolet da ga Erni natankuje i proveru ulje. Mic po mic, i – kao što je Lulu sama govorila: „To je bilo to.“ Erni je bio najzabavniji od svih njenih vršnjaka u Loun Batu, mada povremeno i ozbiljan mladi čovek kakve je to doba stvaralo. I, oh, te njegove oči...

Kada je Nemačka napala Poljsku i pošto je izbio rat, on je ozbiljno pričao da će otići u Kanadu, da nauči da upravlja avionom, za kanadski ogranak Kraljevskog vazduhoplovstva, ali ga je otac ubedio da ne ode pošto „ima dovoljno mladih Kanađana da to

rade“. Znao je da će Sjedinjene Države, kad bude zatrebalo, stupiti u rat „i početi da daju svoj doprinos“. Ali pošto nije mogao da čeka da postane deo istorije koja je crnobela besnela na platnu lokalnog bioskopa, Erni se prijavio u Američko ratno vazduhoplovstvo u junu 1941, da bi bio spreman da leti američkim avionima. Božje providenje ili Sveti Filip Neri su odredili da on pati od daltonizma, zbog čega ga nisu primili u pilotsku školu. Ipak, Erni je bio talentovan za mehaniku, tako da je pomagao da ratni avioni lete, spremni za rat što se bliži. Poslali su ga na aerodrom u Teksasu, koji je on u mnogobrojnim pismima Lulu prozvao Logor očajja.

Perl Harbor je napadnut 7. decembra 1941. U 23.17, 10. januara 1942, voz Kalifornija limitid zaustavio se na sporednom koloseku kod Velsa da primi putnike za Los Anđeles. Među njima je bila i Lulu i putovala je čitavu noć i dobar deo narednog dana, pošto se Limitid zaustavljao na mnogim stanicama. Na stanici Junion u Los Anđelesu zamalo je promašila mesto u autobusu Teksas spešel. Posle naizgled milion kilometara za dve noći zgrčenog polusna, prešla je u Keti spešel, za još pola miliona kilometara. Onda ju je hladni autobus pun promaje istovario pravo pred glavnim ulazom u Logor očajja, gde ju je Erni čekao sa buketom cveća, za koje je mislio da su lupine. Nisu to bile, ali Lulu nije bilo briga.

Jedanaest noći je krevet u hotelu za dolar dnevno omogućio Lulu i Erniju, kada je dobijao izlazak, najbolji seks u njihovom životu, pošto se više nisu gužvali na zadnjem sedištu auta, na čebetu u šumarku pored grada, ili se nalazili noću u Gradskom parku kod reke Litl Ajron Bend. Želeli su jedno drugo sa silovitom strašću koja lije iz srca mladih kada, razdvojeni vremenom i prostorom i globalnom kataklizmom, više nisu mladi. Erni je preko dana imao dužnosti, ali su noću on i Lulu ispijali ledeno pivo i plesali uz žestoki bend u pravoj-pravcatoj teksaškoj krčmi. Jeli su jeftina meksička jela i pili još ledenog piva. Četvrte noći te velike strasti, dok su nagi ležali među čaršavima mokrim od znoja, okruženi mrakom hotelske sobe, na samo sat pre nego što će on morati da se vrati u bazu, brak je spomenut i dogovoren. „I to je bilo to.“ Venčali su se u kapeli baze, pred vojnim sveštenikom i svedocima

koje je Erni poznao, ali Lulu nije. Napolju je teksaška ledena oluja sipala grad krupan kao koštice breskve.

Erni je počeo da puši laki strajk, pa je isto počela i Lulu, čisto da se nečim zabavi dok se vraćala istim putem iz Logora očaja, nazad u Loun Bat kao *udata žena* čiji je muž u vojsci. Kada su Ernija poslali u bazu bombardera B-17 na Long Ajlendu, smislili su plan da Lulu dođe na Istočnu obalu, ali je tada već putovanje vozom bilo ograničeno za civile, a posebno za trudnice koje su nedeljama patile od jutarnje mučnine. Erni i drugi vazduhoplovci prebačeni su u Englesku, u novim B-17, bez oružja i sedišta, preko Grenlanda i Irske. Kao putnici, prosto su ležali u golom trupu teškog bombardera, bez grejanja i unutrašnjeg pritiska. Erniju u životu nikada nije bilo hladno kao tokom tog višednevnog leta, bez obzira na krznom postavljenu odeću i nekoliko slojeva čebadi. Nikada nije tvrdio da je video Grenland, mada mu je avion tamo bio zaglavljnjen dva dana zbog ledenih oluja, vetra i gustih oblaka.

Pošto se rat završio, njegovom sinu Robiju bile su dve godine i vredeo je dvanaest demobilizacionih poena, po propisima Ministarstva rata, tako da je Erni otpušten pre drugova koji nisu imali dece. Bilo mu je potrebno nedelju dana da pređe preko čitave posleratne Amerike, nazad u Loun Bat, i najbolji seks svog civilnog života.

*

Četvrti jul 1947. došao je i prošao – Erni je bio na paradi, ponovo se vozio na velikim kolima vazduhoplovaca, sa bombarderom dvomotorcem od papirmašea, a njegova stara uniforma još ga nije stezala na stomaku, grudima i butinama, kao mnoge druge veterane u povorci. Lulu i deca mahali su mu sa izabranog mesta na pločniku ispred *Klarkovog dragstora*, čije je pročelje bilo ukrašeno istim draperijama i zastavama sa četrdeset osam zvezda, koje su visile širom Amerike. Proslava sto sedamdeset prve godišnjice nezavisnosti trajala je čitav dan, na temperaturi od trideset osam stepeni. Od parade, roštilja lokalne privredne komore, festivala

torti, žive muzike i sati čekanja na mrak i vatromet, trezni odrasli su se umorili, odrasli koji piju su se napili, sva deca su se razludela, dok je Lulu jednostavno padala s nogu. Nije pomoglo ni to što je beba ispovraćala pun stomak makarona i pasirane cvekke. Robi je pao u pličak u Parku kod reke, kao i prošle godine. Tri dana kasnije Lulu Fols Andersen je i dalje padala s nogu.

Tog jutra je Erni iz kuće odjurio na posao. Robi je crtao, Nora je u stolici za bebe krckala krekere i jela komadiće. Posuđe od doručka bilo je oprano i sušilo se u drvenom postolju kraj sudopere. Vrata i žaluzine bili su otvoreni i veliko drveće – platani stari devedeset godina – zasenčili su travnjak pred kućom, dok su zakoni fizike uvlačili sveži, mirisni, blagi vazduh u kuću.*

Lulu je uzela plavu porcelansku šolju i tanjirić i sipala onu izuzetno prijatnu *sledeću* šolju kafe iz *Pireksovog* aparata na šporetu. „Dođi kod mame“, rekla je kafi, pa je triput sipala kondenzovano mleko. Uz pomoć krave Elzi sa ambalaže, Lulu je kafu pila bež, a sa punom kašikom šećera, život je bio vredan življenja. Erni je kafu pio crnu i jaku – ona ga je održala tokom čitavog rata i svojoj „kafici“ je zahvaljivao na pobedi nad silama Osovine. Ako bi ostala u šolji duže od sat vremena, istopila bi porcelan i nagrizla kašiku.

„Robi“, rekla je Lulu. „Unesi novine.“ Robi je uvek bio toliko izgubljen u svojim crtežima da je znala da mora dvaput da mu kaže. „Robi? Hajde, novine.“

„Naravno!“, viknuo je. „Zamalo da zaboravim.“

„Kakvu glasinu ima“, rekla je Lulu za sebe, pa je otpila kafu broj dva. *Ahhhhhh*.

Lulu je čula otvaranje pa zatvaranje ulaznih vrata i Robi se pojavio u kuhinji, šireći novine. „Mama, je l’ mogu ponovo da dobijem stripove?“ Poslednjih godinu dana je prestao da je zove *mamice* i počeo da je zove *mama*, što je označilo odrastanje bebe u dečaka i malčice slomilo Lulino srce.

* Klima-uređaji će u dom Andersenovih stići tek mnogo godina kasnije – kao i u čitav svet. Erni je na kraju ugradio na krov hladnjak na isparavanje, koji je duvao mlaz ohlađenog vazduha pravo u glavni hodnik, a to se desilo tek 1954.